

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2024

Bc. Magdalena Voldánová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**Slovotvorně utvářená propria v dochovaných
rukopisech Dalimilovy kroniky**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Magdalena Voldánová

Učitelství českého jazyka pro střední školy

Vedoucí práce: Mgr. Martina Spěváčková Ph.D.

Plzeň 2024

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. června 2024.

vlastnoruční podpis

Ráda bych touto cestou poděkovala paní Mgr. Martině Spěváčkové, Ph.D., za laskavý přístup, ochotu, cenné rady a čas, který mi věnovala.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

Obsah

Seznam zkratek	11
1 Úvod	12
2 Teoretická část	14
2.1 Slovtvorné způsoby a postupy	14
2.2 Slovtvorný typ a slovtvorná kategorie	15
2.3 Onomastické východisko	15
2.3.1 Vlastní jména skupinová	16
2.3.1.1 Obyvatelská jména	17
2.3.1.2 Etnonyma	17
2.3.1.3 Jména rodová	18
2.3.2 Vlastní jména osobní	18
2.3.2.1 Hypokoristikum	19
3 Praktická část	21
3.1 Vlastní jména skupinová	21
3.1.1 Obyvatelská jména	21
Slovtvorný typ se sufixem -ěnin/-enin	21
Slovtvorný typ se sufixem -ák	23
Slovtvorný typ se sufixem -ín	24
Slovtvorný typ se sufixem -ník	24
Shrnutí kapitoly – obyvatelská jména	24
3.1.2 Etnonyma	25
Slovtvorný typ se sufixem -ěnin/-enin	25
Slovtvorný typ se sufixem -ic	26
Slovtvorný typ se sufixem -ín	27
Slovtvorný typ se sufixem -čík	27
Slovtvorný typ se sufixem -ík	27
Slovtvorný typ se sufixem -kyně	27
Slovtvorný typ se sufixem -ka	28
Slovtvorný typ se sufixem -ák	28
Slovtvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou nt-kmenovou	28
Slovtvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou o-kmenovou	28
Slovtvorný typ se sufixem -ec	29
Shrnutí kapitoly – etnonyma	29
3.1.3 Jména rodová	29
Slovtvorný typ se sufixem -ovic	30
Slovtvorný typ se sufixem -ovec	32
Slovtvorný typ se sufixem -enec/-ěnc	32
Slovtvorný typ se sufixem -ic	33
Slovtvorný typ se sufixem -ec	33

Slovotvorný typ se sufixem -ovna	33
Slovotvorný typ se sufixem -ová/-ova	33
Shrnutí kapitoly – jména rodová	34
3.2 Vlastní jména osobní	35
3.2.1 Antroponyma desubstantivní	35
Slovotvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou a-kmenovou	35
Slovotvorný typ se sufixem -ava	36
Slovotvorný typ se sufixem -ěna/-ana	36
Slovotvorný typ se sufixem -ěj	36
Slovotvorný typ se sufixem -č	36
3.2.2 Antroponyma deadjektivní	37
Slovotvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou a-kmenovou	37
3.2.3 Antroponyma deverbální	37
Slovotvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou o-kmenovou	37
Slovotvorný typ se sufixem -n/-en	37
Slovotvorný typ se sufixem -ník	38
Slovotvorný typ se sufixem -yň	38
Slovotvorný typ se sufixem -yně	38
3.2.4 Formální hypokoristika	38
3.2.4.1 Domácí hypokoristika	38
Slovotvorný typ se sufixem -ek	38
Slovotvorný typ se sufixem -ka	40
Slovotvorný typ se sufixem -eš	41
Slovotvorný typ se sufixem -ík	42
Slovotvorný typ se sufixem -iš	42
Slovotvorný typ se sufixem -oš	42
Slovotvorný typ se sufixem -ýk/-ík	42
Slovotvorný typ se sufixem -uše	43
Slovotvorný typ konvertovaný s původní morfologickou charakteristikou nt-kmenovou	43
3.2.4.2 Cizí hypokoristika	43
Slovotvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou a-kmenovou	43
Slovotvorný typ se sufixem -ěj	43
Slovotvorný typ se sufixem -ek	44
Slovotvorný typ se sufixem -eš	44
Slovotvorný typ se sufixem -š	44
Slovotvorný typ se sufixem -aj	45
Slovotvorný typ se sufixem -am	45
3.2.5 Složená antroponyma	45
Složená antroponyma se zadním členem -slav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou	45

Složená antroponyma se zadním členem -hněv s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou	46
Složená antroponyma se zadním členem -voj s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou	46
Složená antroponyma se zadním členem -mír s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou	47
Další složená antroponyma	47
3.2.6 Shrnutí kapitoly – vlastní jména osobní	48
4 Závěr	50
5 Resumé	51
6 Cizojazyčné resumé	52
7 Seznam pramenů	53
8 Seznam literatury	53
9 Elektronické zdroje	53

Seznam zkratek

Textové prameny:

C – rukopis Cambridžský

Cr – rukopis Cerronský

F – rukopis Františkánský

Fs – rukopis Fürstenberský

H – zlomky Hanušovy

Hr – zlomky Hradecké

Jš – vydání Pavla Ješina z Bezdězi, Praha 1620

K – zlomky Klementinsko-Křižovnické

L – rukopis Lobkovický

M – zlomky Mnichovské

O – zlomek Olomoucký

P – rukopis Pelclův

Pl – básně připsané při Pulkavově kronice v rukopisu Litoměřickém

S – fragment Strahovský

V – rukopis Vídeňský

Z – rukopis Zebererův

1 Úvod

Dalimilova kronika představuje jednu z nejvýznamnějších památek 1. poloviny 14. století, je doložena v několika rukopisech a zlomcích, a představuje tak významný zdroj jazykového materiálu využitelného při zkoumání jazykových prostředků všech jazykových rovin. V této diplomové práci se zaměříme na slovotvorně utvářená propria. Naším cílem je vyhledat slovotvorně utvářená propria v dochovaných rukopisech Dalimilovy kroniky, získané doklady klasifikujeme do skupin a zařazujeme k příslušnému slovotvornému typu. Následně se snažíme o soustavný popis staročeských slovotvorně utvářených proprií. Dílčím cílem je také identifikovat substantiva, která jsou ve vztahu ke slovotvornému systému tvořena neústrojně, případně jsou písarskou či opisovačskou chybou.

Předpokládáme, že některé slovotvorné typy budou zastoupeny častěji, ale zároveň jsme předpokládali výskyt neústrojně tvořených substantiv, vzhledem k četným opisům rukopisů.

Materiálovým východiskem diplomové práce se stala Staročeská kronika tak řečeného Dalimila (Daňhelka, Hádek, Kvítková, 1988) a Staročeská kronika tak řečeného Dalimila: index slov a tvarů (1. část – substantiva, adjektiva). (Pasáčková, Spěváčková, 2013) Excerpci se nám podařilo získat 854 lemmat (veškerá propria ze všech dochovaných rukopisů Dalimilovy kroniky). Na základě klasifikačních kritérií jsme jazykový materiál rozřídili do konkrétních skupin dle třídění proprií. (srov. Pleskalová, 2017b) Podrobné analýze jsme podrobili 152 dokladů antroponym (údaj nezahrnuje jejich hláskové varianty). U každého získaného dokladu jsme provedli slovotvornou analýzu a na základě slovotvorného způsobu, postupu a formantu jsme je přiřadili k příslušnému slovotvornému typu, který jsme následně popsali.

V teoretické části se zabýváme detailním popisem různých aspektů slovotvorby a proprií z hlediska slovotvorby i onomastiky. Zaměříme se na vymezení pojmů slovotvorný způsob a postup, slovotvorný typ a kategorie, které představují základní struktury a třídy vznikajících slov podle jejich formálních a významových vlastností. Zabýváme se tříděním proprií, tato kapitola je rozdělena do několika podkapitol, ve kterých detailně rozebíráme různé typy vlastních jmen, antroponym. Skupinová vlastní jména (2.4.1) zahrnují obyvatelská jména (2.4.1.1), etnonyma (2.4.1.2) a jména rodová (2.4.1.3). Tato jména slouží k označování skupin lidí na základě jejich vazeb k místu, kmeni nebo národu, či rodu. Vlastní jména osobní (2.4.2) naopak identifikují jednotlivé osoby a na základě jejich individuální charakteristiky.

V praktické části se zabýváme samotnou analýzou jazykového materiálu na základě klasifikačních kritérií. Vzhledem k rozsáhlému jazykovému materiálu jsme si k analýze

zvolili jen část proprií z dochovaných rukopisů Dalimilovy kroniky, *antroponyma* – vlastní jméno jednotlivého člověka nebo skupiny lidí. (Pleskalová, 2017b)

Problematice proprií (konkrétně skupinových jmen) v dochovaných rukopisech Dalimilovy kroniky jsme se zabývali již v bakalářské práci, kde jsme se striktně drželi formantů a určení slovtvorného typu tak nebylo vždy správné.

2 Teoretická část

V této části se věnujeme popisu slootovorného systému – ukotvení pojmů slootovorný způsob, postup, typ a kategorie. Nahlížíme také na postavení proprií ve slootovorném systému. Následně popisujeme naše onomastické východiště pro tuto kvalifikační práci.

2.1 Slootovorné způsoby a postupy

Slootovorba je jedním z klíčových procesů jazykového systému, který umožňuje vytváření nových lexikálních jednotek na základě slov, která už v jazyce existují. Tato kapitola se zaměřuje na způsoby a postupy, které se využívají při tvorbě slov v češtině. Slootovorný způsob představuje obecný princip tvorby slov, zatímco slootovorný postup je konkrétní aplikací tohoto principu při vytváření jednotlivých lexikálních jednotek. Slootovorné způsoby zahrnují derivaci, kompozici, abreviaci a konverzi. Každý z těchto způsobů má své specifické charakteristiky a pravidla, podle kterých se nové lexémy tvoří. V kontextu slootovorby lze také diskutovat o fundujících (základových) slovech a fundovaných (utvářených) slovech.

Derivace je základním způsobem tvoření slov, který je uplatněn v našem jazykovém materiálu, při němž se nové slovo tvoří přidáním afixů (předpon, přípon) k základnímu slovu. Tento způsob je v češtině velmi produktivní.

Podle slootovorného formantu rozlišujeme slootovorné postupy: derivace prefixální (odvozování slov předponami), derivaci sufixální (odvozování slov příponami) a derivaci konverzní (odvozování koncovkami). Kromě těchto základních slootovorných postupů existují také smíšené postupy: prefixálně-sufixální (odvozování pomocí předpon a přípon) nebo prefixálně-konverzní (předpon a koncovek).

Kompozice, neboli skládání, je proces, při kterém se nová (fundovaná) slova tvoří kombinací dvou nebo více existujících slov. Tento způsob tvorby slov je méně častý. V češtině lze kompozita rozdělit na složeniny vlastní a nevlastní. Jedno z fundujících slov tvoří zadní člen kompozita a zachovává si svůj morfologický význam, zatímco druhé fundující slovo, které tvoří přední člen, svou morfologickou charakteristiku ztrácí.

Kromě čisté kompozice, kdy je zadní komponent shodný s jedním ze základových slov, se uplatňují také komplexní slootovorné způsoby, při nichž do procesu tvorby kompozit vstupují také přípony a koncovky. Jedná se o slootovorné způsoby kompozičně-derivační a kompozičně-konverzní. V těchto případech přebírá zadní člen kompozita zcela odlišnou

morfológickou charakteristiku. Kompoziční formant je považován pouze za spoluformant, zatímco formant derivace tvoří formant hlavní.

Poslední slovotvorný způsob, se nazývá abreviace, zahrnuje tvorbu zkrácených forem slov nebo frází, což může zahrnovat zkratky, akronymy a iníciałové zkratky. (Dokulil, 1986, s. 193–219)

2.2 Slovotvorný typ a slovotvorná kategorie

Každý slovotvorně utvářený lexém lze zařadit do určité slovotvorné kategorie a konkrétního slovotvorného typu. Tyto slovotvorné pojmy jsou vzájemně úzce propojené a jsou považovány za základní organizační principy slovotvorného systému.

Slovotvorný typ představuje obecný slovotvorný koncept, definovaný specifickou onomaziologicko-sémantickou strukturou, obecnou formální slovotvornou strukturou a určitým formantem.

Slovotvorná kategorie je pojem bezprostředně nadřazený slovotvornému typu a liší se od něj pouze tím, že abstrahuje od specifického formantu.

Struktura slova určuje jeho slovotvorný význam, který vyplývá z významu jeho jednotlivých složek, tedy obecný strukturní význam slovotvorného typu, do kterého lze slovo zařadit. Tento význam může, ale nemusí být totožný s lexikálním významem, který se opírá o jazykový úzus. Lexikální význam je často mnohem bohatší než význam slovotvorný. (Dokulil, 1986, s. 219–230)

2.3 Onomastické východisko

Vlastní jména (*propria*) jsou speciální jazykové prostředky, které označují jednotlivce, jednotliviny nebo jako individuum chápané množství, odlišují je od ostatních a identifikují je jako jedinečné objekty řeči, např. Plzeň, Magdalena. Od obecných jmen (*apelativ*) se liší absencí generického významu a nemají většinou charakterizační schopnost. Spojují se s označovanými objekty na základě společenské konvence, ne zobecněných významových rysů. Některé teorie přisuzují vlastním jménům zvláštní druh významu, který se utváří variabilní sumou znalostí uživatelů o označovaných objektech. Identifikační funkci nejlépe vyhovují vlastní jména nesouvisející s apelativy a označující pouze jeden denotát, ale většina vlastních jmen nesplňuje tyto požadavky a funguje na základě konvenčního vztahu k předmětu.

Mezi proprii a apelativy není ostrá hranice, což dokládají obousměrné přechody, jako apelativizace (Roentgen – rentgen) a proprializace (písek – Písek). Mezi nejednoznačné případy patří vlastní názvy, které si ponechávají popisnost apelativ a získávají identifikační funkci vlastních jmen, např. názvy institucí nebo významných událostí. V češtině se píšou s velkým písmenem.

Vlastní jména mají specifický vztah ke kategorii čísla, většina se řadí mezi singularia tanta, některá mezi pluralia tanta – zeměpisná jména (Krkonoše, Čechy). Etnonyma mají sg. i pl. tvary, ale pro svou generičnost je mnoho autorů k vlastním jménům neřadí. Vlastní jména mohou být užita i v pl., např. pět Petřů, což může opět oslabovat propriálnost. Studium vlastních jmen se zabývá onomastika. (Hladká, Nekula, 2017)

2.3.1 Vlastní jména skupinová

Skupinová antroponyma představují vlastní jména skupin lidí, kteří tvoří určité společenství. Tato definice není v české jazykovědě jednotně přijímána, protože někteří lingvisté nepovažují označení pro kolektivní objekty za skutečná propria. Skupinová antroponyma zahrnují několik typů jmen:

1. Obyvatelská jména: Tato jména se dělí na vlastní (například Pražan) a obecná (například vesničan), přičemž obecná jména se v české onomastice nepovažují za vlastní jména.
2. Etnonyma: Jména kmenů a národů, která se dělí na autetnonyma (jména, která si skupina dala sama, jako například Deutsche) a aletnonyma (jména, která skupině dali sousedé, jako například Němci).
3. Rodinná jména: Označení pro rodinu nebo několik jejích členů, například Novákovi nebo Müllers.
4. Rodová jména: Tato kategorie zahrnuje jména rodů, jako jsou Přemyslovci nebo Habsburkové. V onomastice označuje jméno rodu, zatímco v historii může zahrnovat osobní jméno, které se v určitém rodu často vyskytuje po generace.

Skupinové přezdívky: Tato kategorie zahrnuje přezdívky skupin lidí, například Kujebáci pro obyvatele Vysokého Mýta.

Tento přehled poskytuje základ pro slovotvornou analýzu těchto jmen, zkoumající jejich původ, strukturu a způsob, jakým se tvoří a používají. (Pleskalová, 2017c)

2.3.1.1 Obyvatelská jména

Obyvatelská jména jsou označení používaná pro identifikaci příslušnosti jednotlivců k určitým geografickým entitám, jako jsou města, regiony. Tento fenomén vychází z lidské potřeby pojmenovávat a kategorizovat prostředí a vytvářet identitu spojenou s místem původu nebo pobytu. Klasifikace obyvatelských jmen a jejich formování bylo předmětem zájmu lingvistů, kteří se zabývali jejich etymologií, morfologií a stylovými aspekty. (srov. např. Svoboda, 1964; Pleskalová, 2014)

Osobní jména obyvatelská vyjadřují příslušnost k určitému místu, jako například Brňan (patřící k Brnu) nebo horák/horal (spjatý s horami). Tato příslušnost může být definována jak původem, tak trvalým pobytem; Brňan tak může být buď rodák z Brna, nebo jeho stálý obyvatel.

Tato jména se tvoří pomocí různých přípon, z nichž nejběžnější jsou v současné češtině -an (-čan), -án (-ián) a -ec. Přípona -ák, i když rozšířená, není vždy považována za spisovnou, zatímco -ár, -ník a další jsou mnohem méně časté.

Obyvatelská jména mohou být odvozena jak od jmen vlastních (což je častější), tak od apelativ. Jména odvozená od jmen vlastních jsou obvykle považována za vlastní, s výjimkou některých jmen, která přeneseně označují jiný význam, jako například *šumavan* (druh chleba). Naopak, jména tvořená od jmen obecných jsou apelativa; například *vesničan* se vztahuje k vesnici, zatímco *jižan* k jihu.

Obyvatelská jména odvozená od jmen vlastních označují obyvatele měst a vesnic (např. *Pražan*, *Příbramák*), krajiny (*Hanák*, *Šumavan*), státy (*Portugalac*, *Jugoslávec*) i světadíly (*Afričan*, *Asiat*). Existují i jména, která označují neživé entity, jako jsou podniky či sportovní kluby (*Sázavan*, *Otavan*). Obyvatelská jména obecná jsou méně častá a často se tvoří od druhových jmen společenských celků, jako je občan (patřící k obci) nebo měšťan (k městu). (Daneš, Dokulil, Kuchař, 1967, s. 411–412)

2.3.1.2 Etnonyma

Vlastní jméno kmene nebo národa, například Češi nebo Slované, může být buď autetnonymum, což znamená název, který si daný kmen nebo národ zvolil sám pro sebe, jako je například dokklad *Deutsche*, nebo může být aletnonymum, což je název, který národ nebo kmen dostal od svých sousedů – *Němci*. Tyto pojmy spadají do skupiny skupinových antroponym. V české onomastice dosud nebyla věnována systematická pozornost etnonymům. Tradiční a běžně používané názvy, jako jsou například *Finové* nebo *Poláci*,

přetrvávají, zatímco nové názvy se přijímají a začleňují do češtiny podle aktuální společenské potřeby, například *Burové*. (Pleskalová, 2017a)

2.3.1.3 Jména rodová

Rodová jména jsou chápána různě v závislosti na vědním oboru. V onomastice a jazykovědě se rodovým jménem rozumí jméno celého rodu, například Přemyslovci nebo Habsburkové. Naproti tomu v historii je rodové jméno osobním jménem, které se v určitém rodu vyskytuje často po mnoho generací a stává se součástí rodových tradic, jako například jméno Ratmír v rodu Švamberků. (Pleskalová, 2017c) V této práci se budeme držet onomastického pojetí rodového jména, tudíž pojmenování celého rodu.

2.3.2 Vlastní jména osobní

Vlastní jména osobní se dělí do několika kategorií, které zahrnují různé druhy jmen používaných k identifikaci jednotlivců:

1. Rodné jméno/křestní jméno – obvykle dáno při narození nebo křtu.
2. Příjmení – jméno, které označuje rodinnou linii, například Petr Novák nebo Jana Nováková.
3. Oficiální osobní jméno – jména používaná v administrativních dokumentech, často latinské nebo formální podoby jmen, jako například Bohuslaus nebo Elisabeth ve 13. století.
4. Hypokoristikum – zkrácené nebo zdobné formy jmen, například Pepík.
5. Příjmi – dodatečné jméno, které může odkazovat na osobní vlastnosti, profesi nebo místo původu, například Petr Bednář nebo Petr Foukal.
6. Otčestvo – patronymické jméno, které odkazuje na otcovo jméno, běžné například v ruské kultuře, jako Sergej Dmitrijevič Kuzněcov nebo Naděžda Olegovna Kozlova.
7. Přezdívka – neformální jméno odvozené od fyzických vlastností, osobnostních rysů nebo jiných charakteristik.
8. Živé vlastní jméno – lokální nebo neformální jméno, které je používáno v rámci určité komunity, například Jan Křenek z Valašska je ve své rodné obci nazýván Janek z Benešek.
9. Jméno po chalupě – jméno odvozené od názvu domu nebo chalupy, například Jan Sladký po chalupě Kozina
10. Fiktonym – jméno přijaté za účelem skrytí pravé identity.

11. Pseudonym – alternativní jméno používané umělci, spisovateli a dalšími veřejnými osobnostmi, například Jaroslav Vrchlický vlastním jménem Emil Frída.

Tyto kategorie ilustrují rozmanitost a komplexnost osobních jmen v různých kulturních historických kontextech. (Pleskalová, 2017c)

2.3.2.1 Hypokoristikum

Hypokoristika, nebo též domácké podoby jmen, jsou expresivní modifikace neutrálních vlastních jmen, užívané především v neoficiálním prostředí. Představují důležitý jazykový jev, který vedle pojmenovací a identifikační funkce plní i funkci expresivní. Typické příklady zahrnují změny jako Jana na Janička, Petr na Peťan nebo sestra na ségra. Tento jev je v české jazykové tradici spojován převážně s domáckými, zdobnými formami vlastních jmen a jen zřídka s apelativy používanými v důvěrném rodinném či přátelském prostředí.

Hypokoristika v češtině se vyznačují svou početností a formovou rozmanitostí. Pro ilustraci lze uvést, že ke jménu Marie bylo v průběhu času vytvořeno přibližně 80 různých hypokoristických variant (např. Mářa, Mařka, Mařenka, Maruška atd.). Takto bohatý repertoár je výsledkem širokého spektra slootvorných prostředků, které se připojují k plným nebo zkráceným základům jmen. K tvoření mužských hypokoristik se běžně užívá asi 40 sufixů, k tvoření ženských dokonce více než 40. Některé přípony mohou tvořit hypokoristika pro obě pohlaví (např. Jarka, Venda, Kája).

Historický vývoj hypokoristik lze sledovat od 12. století, kdy hrála důležitou roli při rozlišování osob se stejným oficiálním jménem. V tomto období vznikala v domácím prostředí, ale často pronikala na veřejnost a stávala se formálními hypokoristiky. Bohatý repertoár formálních hypokoristik v 12. až 15. století svědčí o rozmanitosti tehdejších slootvorných prostředků. Významná role hypokoristik pokračovala i v období od 1500 do 1786, kdy se často objevovala v oficiálních dokumentech, buď ve funkci oficiálních jmen, nebo příjmi.

Ve 20. a 21. století zůstávají hypokoristika důležitou součástí českého jazyka, zejména v neoficiálním prostředí. Jejich tvorba a užívání je stále bohaté a rozmanité, přičemž se využívají běžné i periferní hypokoristické sufixy. Rozdíly mezi městskými a venkovskými hypokoristiky se postupně stírají a jména zakončená na -i nebo -y jsou v současnosti běžná. Hypokoristika, která si zachovala svou expresivitu, zůstávají nedílnou součástí neformální komunikace v české společnosti.

3 Praktická část

Excerpcí jsme získali 854 proprií. Vzhledem k rozsáhlému jazykovému materiálu analyzujeme pouze část proprií – *antroponyma* – vlastní jméno jednotlivého člověka nebo skupiny lidí. (Pleskalová, 2017b)

Analýzou jsme získali 152 antroponym a doklady jejich hláskových variant, ty na základě stanovených kritérií klasifikujeme do skupin (vlastní skupinová jména, vlastní jména osobní) a k příslušnému slovotvornému typu. U každého získaného dokladu jsme provedli slovotvornou analýzu a na základě slovotvorného způsobu, postupu a formantu jsme je přiřadili k příslušnému slovotvornému typu, který jsme následně popsali.

V případě, že se jedná o doklad, který je doložen pouze ojedinele v některých rukopisech, uvádíme tuto informaci (lokace, místo výskytu) za heslo.

3.1 Vlastní jména skupinová

3.1.1 Obyvatelská jména

Skupina vlastních jmen motivovaná příslušností k místu. (Štícha, 2017)

Slovotvorný typ se sufixem -ěnin/-enín

Nalezli jsme celkem 13 dokladů tohoto slovotvorného typu. Základová slova jsou toponyma s morfologickou charakteristikou o-kmenů, a-kmenů, ja-kmenů a i-kmenů. Slovotvorným základem je morfologický kmen substantiva. Doložena jsou substantiva *Byčověnin/Bydžověnin*, *Hradčěnin*, *Chrudiměnin*, *Mediolaněnin/Medulaněnin*, *Miešněnin/Mišěnin/Mišněnin*, *Moravěnin*, *Mýcěnin/Mýtčěnin/Mýtěnin*, *Ostrvěnin/Ostrověnin*, *Plzěnin/Plzněnin*, *Poličěnin*, *Pražěnin*, *Rýněnin*, *Řiměnin*.

- Substantivum *Byčověnin* (100/26; V, C) nebo *Bydžověnin* (100/26; F, L, Cr, Z, Jš) je odvozeno od substantiva rodu mužského *Byčov/Bydžov* s původně morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ěnin se připojuje ke slovotvornému základu *Byčov-/Bydžov-*. Ve zkoumaném materiálu je doložena podoba *Byčověnin*, jednou jeho hlásková varianta *Bydžověnin*.
- Substantivum *Mediolaněnin* (47/55; V, P a 59/45; V, L, P) nebo *Medulaněnin* (47/55; L, Cr, Jš a 59/45; Cr, Jš) je utvořeno od substantiva *Mediolán*, *Medulán*¹ s původně

¹ srov. heslo *Mediolán* v ESSČ

morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Mediolán-/Medulán-. Během derivace došlo ke krácení hlásky á > a. Ve zkoumaném materiálu je jednou doložena podoba *Mediolaněnin* a jednou doložena podoba *Medulaněnin*.

- Substantivum *Mýtěnin* (100/26; V, L, Z, Jš) je odvozeno od substantiva rodu středního Mýto s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin se v tomto případě připojuje ke slovtvornému základu Mýt-. Ve zkoumaném materiálu se vyskytuje jednou varianta *Mýtěnin*, *Mýtčěnin* (100/26; Cr, 100/29; Cr), jednou podoba *Mýcěnin*²(100/26; C, F, P).
- Substantivum *Říměnin* (68/05; Fs a 90/23; F, L, V, C, Z, Jš) je odvozeno od substantiva Řím s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Řím-.
- Substantivum *Rýněnin* (3D/36; V, L, Cr, Fs), (68/04; V, F, L, Cr, Z, Jš), (68/05; P), (90/23; F, Jš) je utvořené od substantiva Rýn³ s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Rýn-.
- Substantivum *Hradčěnin* (100/25; V, F, L, P, Cr, Fs, C, Z, Jš) je derivováno od substantiva Hradec s původní morfologickou charakteristikou jo-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Hradec-. Při derivaci došlo k hláskové změně c > č a zároveň dochází k redukci kmenové samohlásky.
- Substantivum *Poličěnin* (100/26; V, C, F, L, P, Cr, Z, Jš) je odvozeno od substantiva rodu ženského Polička s původně morfologickou charakteristikou a-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Poličk-. Domníváme se, že slovtvorný základ je tvořen morfologickým kmenem Poličk- a dochází ke zjednodušení souhláskové skupiny čč > č. Pokud bychom uvažovali o slovtvorném základu Polič-, jednalo by se ve vztahu k ostatním dokladům tohoto slovtvorného typu o tvoření nesystémové, protože by slovtvorným základem byla jen část morfologického kmene substantiva.

² U jména dochází ke změně hlásek v proudu řeči t > c.

³ Pouze v tomto případě není základovým slovem název místa, nýbrž řeky. (srov. heslo Rynák) Významově je ovšem míněno Porýní. (Bláhová, 1995, s. 289)

- Substantivum *Pražěnín* je odvozeno od substantiva rodu ženského Praha s původně morfologickou charakteristikou a-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Prah-. Derivací došlo ke změně konsonantu ve kmeni $h > \check{z}$.
- Substantivum *Moravěnín* je utvořeno od substantiva rodu ženského Morava s původně morfologickou charakteristikou a-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Morav-.
- Substantivum *Mišněnín* je odvozeno od substantiva rodu ženského Míšně⁴ s původní morfologickou charakteristikou ja-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Míšeň-/Míšň-. Ve zkoumaném materiálu je doložena podoba *Mišněnín* a jeho hlásková varianta *Miešněnín*. Jednou nacházíme také substantivum *Mišěnín*, za slovtvorný základ považujeme zkrácený morfologický kmen Míš- (srov. *Plžěnín*).
- Substantivum *Ostrvěnín* (2D/56; V, L a 2D/58; V, L) nebo *Ostrověnín* (2D/56; C a 2D/58; C) je utvořeno od substantiva rodu ženského ostrva⁵ s původní morfologickou charakteristikou a-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Ostrv-. Ve zkoumaném materiálu je doloženo substantivum *Ostrvěnín* a hlásková varianta *Ostrověnín*.
- Substantivum *Plžněnín* (92/04; Cr (sic)) je utvořeno od substantiva rodu mužského Plzeň s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Plzeň-, při derivaci došlo k redukci vokálu *e* v morfologickém kmeni. Ve zkoumaném materiálu je doložena také podoba *Plžěnín* (sic), slovtvorný formant -ěnin se zde připojuje k primárnímu kmeni Plz-.
- Substantivum *Chrudiměnín* (100/26; V, C, P, Jš, F, L, Cr, Z) je utvořeno od substantiva rodu ženského Chrudim⁶ s původní morfologickou charakteristikou i-kmenovou. Slovtvorný základ -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Chrudim-.

Slovtvorný typ se sufixem -ák

- Substantivum *Rynák* (90/23; Fs) je odvozeno od substantiva rodu mužského Rýn s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant se připojuje ke slovtvornému základu Rýn-, došlo ke krácení kmenové samohlásky.

⁴ srov. heslo Míšně v ESSČ

⁵ srov. heslo ostrva v SS

⁶ srov. heslo Chrudim v ESSČ

Slovotvorný typ se sufixem -ín

- Substantivum *Mediolanín* (59/45; F) je odvozeno od substantiva rodu mužského *Mediolan* (toponymum) s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ín se připojuje ke slovotvornému základu *Mediolan-*.

Slovotvorný typ se sufixem -ník

- Substantivum *Horník* (obyvatel Kutné Hory) je utvořeno od substantiva rodu ženského *Hora*⁷ s původní morfologickou charakteristikou a-kmenovou. Z hlediska sémantiky je základové slovo název města – Kutná Hora. Slovotvorný formant -ník se připojuje ke slovotvornému základu *Hor-*.

Shrnutí kapitoly – obyvatelská jména

Ve skupině obyvatelských jmen vyčleňujeme čtyři slovotvorné typy utvořené sufixací.⁸ Nacházíme slovotvorné typy se sufixy -ěnin/-enin, -ák, -ín a -ník. Základová slova jsou toponyma s původní morfologickou charakteristikou o-kmenů, a-kmenů, ja-kmenů a i-kmenů, přičemž slovotvorným základem se stává morfologický kmen substantiva. Jednoznačně nejproduktivnější je v této skupině slovotvorný typ se sufixem -ěnin/-enin, jeho výskyt je doložen ve 13 dokladech. Ostatní slovotvorné typy jsou zastoupeny pouze jedním dokladem.

V rámci slovotvorných typů shledáváme synonymii u dokladů *Mediolaněnin* a *Mediolanin*, *Ryněnin* a *Rynák*, označují stejné denotáty, konkrétně obyvatele Milána a obyvatele Porýní.

⁷ srov. heslo *Hora* v ESSČ

⁸ V rámci skupiny jmen obyvatelských jsme vyřadili slova neslovotvorně utvářená: *Mediolan*, *Bravant*, *Brabant*, *Šváb* = hláskově adaptovaná přejímka z němčiny (Swabe), *Vlach*, *Lány*, *Durynk*, *Duřink* = hláskově adaptovaná přejímka z němčiny (Thüiring).

3.1.2 Etonyma

Jedná se o skupinu vlastních jmen pojmenovávajících příslušníky kmene nebo národa. V české onomastice tato kategorie nebyla dosud systematicky prozkoumána. (Pleskalová, 2017a) Do této slovtvorné kategorie řadíme jak názvy mužské, tak názvy přechýlené označující ženské protějšky k názvům mužským. Vedle slovtvorně utvářených etnonym jsme excerpcí získali také neslovtvorně utvářená etnonyma, která jsme na základě kritérií analýzy vyřadili. Jedná se o substantiva: Friz, Fric, Frank, Ferš, Kartaz, Kartas, Kardas, Karas, Karthas, Bavor, Čech, Čěch, Žid, Hřech, Hřek, Řek, Řěk, Sas, Srb, Syr/Sir, Prus, Vestvald, Uher, Tartar, Tatar, Tater.

Slovtvorný typ se sufixem -ěnin/-enín

Nalezli jsme celkem 7 dokladů tohoto slovtvorného typu. Základová slova jsou substantiva s původní morfologickou charakteristikou o-kmenů, jo-kmenů nebo i-kmenů (viz *Rusenín*). Slovtvorným základem je morfologický kmen substantiva. Doložena jsou substantiva *Bavořěnin*, *Flandřěnin*/*Frاندrijěnin*, *Hesěnin*, *Ličěnin*/*Lučěnin*/*Luženín*, *Rakušěnin*, *Rusenín*, *Slověnin*.

- Substantivum *Bavořěnin* (68/05; V, Cr, Z, Jš a 68/06; Fs) je utvořeno pravděpodobně⁹ od substantiva rodu mužského Bavoři¹⁰ s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Bavoř-.
- Substantivum *Flandřěnin* (68/06; L, P, Z, Jš) (též varianta *Frاندrijěnin* (68/06; V) je odvozeno od pomnožného substantiva rodu mužského Flandři¹¹ s původní morfologickou charakteristikou jo-kmenovou. Slovtvorný formant -ěnin je připojen ke slovtvornému základu Flandř-.
- Substantivum *Hesěnin* (68/05; Fs) je pravděpodobně utvořeno od německého substantiva Hessen^{12.13} Slovtvorný formant -ěnin se připojuje ke slovtvornému základu Hes-.
- Substantiva *Lučěnin*, *Ličěnin* (22/19; C), *Luženín* (19/02; Fs) jsou odvozena od substantiva rodu středního Lučsko s původní morfologickou charakteristikou

⁹ Bláhová uvádí jako jednu z možností odvození jména Bavoři od éponyma *Bawara*, vůdce příchodících Bavoři. (Bláhová, 1995, s. 83)

¹⁰ srov. heslo Bavoři v ESSČ

¹¹ srov. heslo Flandři a Flandry v ESSČ

¹² Označení názvu spolkové země. Srov. substantivum *Hes* utvořené od stč. *hesovati* od slovesných ova-kmenů. (Pleskalová, 1998, s. 158)

¹³ Stčs nedokládá heslo *Hesěnin* ani Hesensko.

o-kmenovou. Analogicky k substantivům tohoto slovotvorného typu řadíme také substantivum *Lučěnín*, ačkoliv je možné přemýšlet nad jinou slovotvornou motivací.

- Substantivum *Rakušěnín* (81/04; Fs, 81/06; Fs) je odvozeno od substantiva rodu mužského *Rakúsi* s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou.¹⁴ Slovotvorný formant -ěnín se připojuje ke slovotvornému základu *Rakús-*. Při derivaci došlo ke změně ve kmeni *s > š* a ke krácení kmenové samohlásky *ú > u*.
- Substantivum *Rusenín* (23/19; F, Cr) je utvořeno od substantiva rodu ženského *Rus* s původní morfologickou charakteristikou i-kmenovou. Slovotvorný formant -enín se připojuje ke slovotvornému základu *Rus-*.
- Substantivum *Slověnín* (01/29; C, F)¹⁵ analogicky řadíme ke slovotvornému typu se sufixem -ěnín, protože se jedná o příslušníka země. Slovotvorný formant -ěnín se připojuje ke slovotvornému základu *Slov-*. Podle Rejzka je původ slova nejasný. „*Tradiční výklad spojuje název se skupinou slov → slovo, → slout, → slyšet a vykládá ho jako 'kdo srozumitelně mluví' či 'kdo slyší, rozumí', srov. Němec k → němý.*“ (Rejzek, 2001, s. 613)

Slovotvorný typ se sufixem -ic

Nalezli jsme tři doklady tohoto slovotvorného typu. Základová slova jsou s původní morfologickou charakteristikou o-kmenů. Slovotvorným základem je morfologický kmen substantiva. Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Hesic*, *Rakúsic*, *Sasic*.

- Substantivum *Hesic* (68/05; P) je utvořeno od substantiva *Hessen* (srov. *Hesěnín*). Slovotvorný formant -ic se připojuje ke slovotvornému základu *Hes-*.
- Substantivum *Rakúsic* (91/05; C, V, F, Fs, Z, Jš, 91/06; V, M, L, Z, Jš) je odvozeno od substantiva rodu mužského *Rakúsi* s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ic se připojuje ke slovotvornému základu *Rakús-*.
- Substantivum *Sasic* (též varianta *Sajic* (44/25; Z (sic))¹⁶ je utvořeno od substantiva rodu mužského *Sas* s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ic se připojuje ke slovotvornému základu *Sas-*.

¹⁴ *Rakušěnín* je sice obyvatel Rakouska, ale toto pojmenování vzniklo až po rozpadu monarchie (Rakouska-Uherska) r. 1918. (Hosák, 1968, s. 352)

¹⁵ V ostatních rukopisech se vyskytuje pojmenování *Srbové*.

¹⁶ Na témže místě je doloženo i lemma *Sasic* v následujících rukopisech: V, C, F, L, P, Cr, Fs, Jš.

Slovotvorný typ se sufixem -ín

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Rusín*, *Polenín*.

- Substantivum *Rusín* (23/19; V, C, L, P, Fs, Z, Jš)¹⁷ je odvozeno od substantiva rodu ženského Rus s původní morfologickou charakteristikou i-kmenovou. Slovotvorný formant -ín se připojuje ke slovotvornému základu Rus-.
- Substantivum *Polenín* (též hlásková varianta *Polonín*¹⁸) je odvozeno od substantiva rodu mužského Polen¹⁹ s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ín se připojuje ke slovotvornému základu Polen-.

Slovotvorný typ se sufixem -čík

- Substantivum *Bavorčík* (8D/03; Z) je odvozeno od substantiva rodu mužského Bavor s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -čík se připojuje ke slovotvornému základu Bavor-. Základové slovo je obyvatelské jméno, ze kterého vzniklo deminutivum.

Slovotvorný typ se sufixem -ík

- Substantivum *Bavořík* (8D/03; Pl) je utvořeno od substantiva rodu mužského Bavor s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ík se připojuje ke slovotvornému základu Bavor-. Během derivace došlo ke změně ve kmeni r > ř.

Slovotvorný typ se sufixem -kyně

- Substantivum *Němkyně* (též varianta *Němkyni*) je odvozeno od substantiva rodu mužského Němec s původní morfologickou charakteristikou jo-kmenovou. Slovotvorný formant -kyně se připojuje ke slovotvornému základu Něm-. Jedná se o přechýlené jméno názvu příslušnice k určitému národu. (Dokulil, 1986, s. 305)

¹⁷ Za Rusína byl v Dalimilově kronice označen Metoděj, což byla pouze vykonstruovaná informace plynoucí z faktu (z Kosmovy kroniky), že Metoděj kázal slovanským jazykem, tak jako v Bulharsku a Rusku. (Bláhová, 1995, s. 180)

¹⁸ Substantivum *Polonín* dokládá pouze Cerronský rukopis s osmi místy výskytu, lze předpokládat vliv analogie s jiným jménem.

¹⁹ Profous uvádí existenci jména *Polen* (srov. Polsko, Polonia). (1960, s. 430), srov. StČS heslo *Polené*.

Slovotvorný typ se sufixem -ka

- Substantivum *Polka* (94/19; Z) je utvořeno přechýlením substantiva rodu mužského Polák s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ka se připojuje ke slovotvornému základu Pol-. (Dokulil, 1986, s. 305)

Slovotvorný typ se sufixem -ák

- Slovotvorný typ se sufixem -ák dokládá pouze substantivum *Polák*. Základové slovo je rodu mužského Polen²⁰ s původní morfologickou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ák se připojuje ke slovotvornému základu Pol-.

Slovotvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou nt-kmenovou

Nalezli jsme dva doklady tohoto slovotvorného typu. Základové slovo je substantivum označující název obyvatele daného území s morfologickou charakteristikou o-kmenů i jo-kmenů. Jedná se o deminutiva.

- Substantivum *Němčě* (67/23; F, L, Cr, Jš) je utvořeno od substantiva rodu mužského Němec s původní morfologickou charakteristikou jo-kmenovou. Slovotvorný formant -ě se připojuje ke slovotvornému základu Němec-. Při derivaci došlo ke změně ve kmeni c > č a také k redukci vokálu e v morfologickém kmeni.
- Substantivum *Uhřě*²¹ je odvozeno od substantiva rodu mužského Uher s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant se připojuje ke slovotvornému základu Uher-. Během derivace došlo ke změně ve kmeni r > ř a k redukci vokálu e.

Slovotvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou o-kmenovou

Ke skupině etnonym řadíme také substantivum *Chod*.

Nalezli jsme pouze jeden doklad tohoto slovotvorného typu. Jedná se o výsadního sedláka, který měl po hranicích chodit a hlídati, zejména v krajině domažlické. (Gebauer, 1970a, s. 542) Základovým slovem v tomto případě není označení země, ale sloveso.

- Substantivum *Chod* je utvořeno od verba chodit, které náleží ke IV. infinitivní třídě. Slovotvorným základem je kořen slovesa chod- a slovotvorný formant je nulový. (srov. Pleskalová, 1998, s. 87)

²⁰srov. Polenín

²¹Uhřík; uherský voják. (Bělič, Kamiš, Kučera, 1979, s. 530)

Slovotvorný typ se sufixem -ec

Substantiva *Němec* a *Plavec* také řadíme ke skupině etnonym, jelikož označují příslušníky kmene. Základovým slovem ani v těchto případech není označení země, ale apelativum.

- Substantivum *Němec* je derivováno od adjektiva němý formantem -ec. Slovotvorný formant se připojuje ke slovotvornému základu něm-. Z hlediska slovotvorné utvářenosti se jedná o název nositele vlastnosti – němý člověk.
- Substantivum *Plavec*²² je utvořeno od verba plavati, které náleží ke IV. infinitivní třídě. Slovotvorný formant -ec se připojuje ke slovotvornému základu plav-.

Shrnutí kapitoly – etnonyma

Kapitola se zabývá slovotvornými typy etnonym, na základě provedené analýzy jsme získali osm slovotvorných typů tvořených sufixací a dva slovotvorné typy tvořené konverzí. Doloženy jsou slovotvorné typy s následujícími sufixy: *-ěnin/-enin*, *-ic*, *-čik*, *-ik*, *-ín*, *-kyně*, *-ka*, *-ák* a slovotvorné typy konvertované s morfologickou charakteristikou nt-kmenovou, o-kmenovou.

Základovým slovem je nejčastěji označení země, ale také jím může být označení příslušníka daného národa (viz např. *Bavorčik*), v případě dvou slovotvorných typů je základovým slovem apelativum.

Nejproduktivnějším slovotvorným typem je slovotvorný typ se sufixem *-ěnin/-enin*, je doložen sedmi doklady (*Bavořěnin*, *Flandřěnin/Frandřijěnin*, *Hesěnin*, *Ličěnin/Lučěnin/Luženín*, *Rakušěnin*, *Rusenín* a *Slověnin*), třemi doklady je doložen slovotvorný typ se sufixem *-ic* (*Hesic*, *Rakúsic* a *Sasic*), dvěma doklady slovotvorný typ se sufixem *-ín* (*Rusín*, *Polenín*), slovotvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou nt-kmenovou (*Němčě*, *Uhře*) a slovotvorný typ se sufixem *-ec* (*Němec*, *Plavec*). Ostatní slovotvorné typy jsou doloženy vždy pouze jedním dokladem.

V této slovotvorné kategorii nacházíme synonymní vyjádření u substantiv *Hesěnin* a *Hesic*, *Rakušěnin* a *Rakúsic*, *Rusenín* a *Rusín*, *Bavorčik* a *Bavořik*.

3.1.3 Jména rodová

Jedná se o vlastní jména pojmenovávající příslušníky rodu. (Pleskalová, 2017c). K této slovotvorné kategorii řadíme jak názvy mužské, tak názvy přechýlené.

²² Substantivum *Plavec* označuje asijský stepní národ. (Bláhová, 1995, s. 470)

Slovotvorný typ se sufixem -ovic

Nalezli jsme celkem 12 dokladů tohoto slovotvorného typu. Základová slova jsou vlastní jména osobní s morfológickou charakteristikou o-kmenů a jo-kmenů. Slovotvorným základem je morfológický kmen substantiva. Doložena jsou substantiva *Buzovic/Bučkovic/Buškovic/Bušťovic/Bozovic, Děpoltovic, Dětochovic, Hynkovic, Kokotovic, Věňkovic, Ojjeřovic/Ojeřovic, Olbramovic/Volbramovic/Volfartovic/Volframovic, Rudoltovic, Velflovic/Veklovic/Volflovic/Volfovic, Vítkovic, Vršovic*.

- Substantivum *Buzovic* (60/25; P, Fs) je odvozeno od substantiva rodu mužského Buz (vlastní jméno osobní) s původní morfológickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ovici se připojuje ke slovotvornému základu Buz-. Zkoumaný materiál zahrnuje hláskové varianty: *Bučkovic* (60/25; V), *Buškovic* (60/25; F, Z, Jš), *Bušťovic* (60/25; L), *Bozovic* (60/25; Cr).
- Substantivum *Děpoltovic* (76/04/P11; P, Cr, Fs, 76/04/P3; P, Fs, 76/52/P1; Fs, 76/52/P7; P, Fs) je utvořeno od substantiva rodu mužského Děpolt s původní morfológickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ovic se připojuje ke slovotvornému základu Děpolt-.
- Substantivum *Dětochovic* (100/32/P1; Z) je odvozeno od substantiva rodu mužského Dětoch s původní morfológickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ovic se připojuje ke slovotvornému základu Dětoch-.
- Substantivum *Hynkovic* (102/32; F, L, Jš) je utvořeno od substantiva rodu mužského Hynek s původní morfológickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ovic se připojuje ke slovotvornému základu Hynek-. Při derivaci došlo k redukci vokálu *e* v morfológickém kmeni.
- Substantivum *Kokotovic* (103/14; V, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš a 103/23; V, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš) je odvozeno od substantiva rodu mužského Kokot s původní morfológickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ovic se připojuje ke slovotvornému základu Kokot-.
- Substantivum *Olbramovic* (103/14; F, Z a 103/23; F), *Volbramovic* (103/14; Cr, V, Jš a 103/23; Cr, V, Jš) (též *Volfartovic* (103/14; P, Fs), *Volframovic* (103/14; L a 103/23; Fs) je utvořeno od substantiva rodu mužského Olbram/Volbram s původní morfológickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ovic se připojuje ke slovotvornému základu Olbram-/Volbram-. Hlásková varianta substantiva *Volfartovic* je odvozena od substantiva rodu mužského Volfart s původní

morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ovic se připojuje ke slovtvornému základu Volfart-. Další varianta dokladu na téže místě je substantivum *Volframovic* derivováno od substantiva rodu mužského Volfram s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ovic se připojuje ke slovtvornému sufixu Volfram-.

- Substantivum *Rudoltovic* (1D/15; V, L, P, Fs, J, 1D/17; V, L, P, Fs, Jš, 1D/26; V, L, P, Fs, 96/06; V, C, L, Jš) je utvořeno od substantiva Rudolt s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ovic se připojuje ke slovtvornému základu Rudolt-.
- Substantivum *Velflovic* (103/15; Fs, V, Z, Jš a 103/25; V, L, Z, Jš) je utvořeno od substantiva rodu mužského Velfl s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ovic se připojuje ke slovtvornému základu Velfl-. Ve zkoumaném materiálu nacházíme nesystémově utvořené hláskové varianty – *Veklovic* (103/15; L), *Volflovic* (103/15; P), *Volfovíc* (103/25; F).
- Substantivum *Věňkovic* (1D/16, 1D/23 a 1D/2; V, L, P, Fs, Jš) je utvořeno od substantiva rodu mužského Věnek s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ovic se připojuje ke slovtvornému základu Věnek-, při derivaci došlo k redukci vokálu *e* v morfologickém kmeni a hláskové změně *n > ň*.
- Substantivum *Vítkovic* (92/09; F, L, P, Fs, Z, Jš, 92/30; F, L, P, Z, Jš, 93/07; Cr, Fs, Jš) (doloženo též toponymum *Vítkovici* a *Vítkovicě*)²³ je utvořeno od substantiva rodu mužského Vítek s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ovic se připojuje ke slovtvornému základu Vítek-. Při derivaci došlo k redukci vokálu *e* v morfologickém kmeni.
- Substantivum *Vršovíc*²⁴ je odvozeno od substantiva rodu mužského Vrš s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ovic se připojuje ke slovtvornému základu Vrš-.
- Substantivum *Ojjeřovic* je odvozeno od substantiva rodu mužského Ojjeř s původní morfologickou charakteristikou jo-kmenovou. Slovtvorný formant -ovic se připojuje ke slovtvornému základu Ojjeř-. Ve zkoumaném materiálu je doložena podoba

²³ Na pozici 93/07 dochází ke konkurenci rodového jména s toponymem *Vítkovici* (V, L, P, Z) a *Vítkovicě* (sic ve Františkánském rukopise).

²⁴ ESSČ substantivum *Vrš* neuvádí, ale Profous jeho existenci zmiňuje. (1960, s. 597)

Ojeřovic (96/16; V, C, F, L, P, Cr, Z, Jš, 104/19; V, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš, 103/19; V, F, P, Cr, Fs, Jš) a jeho hlásková varianta *Ojeřovic*²⁵ (03/19; Z).

Slovotvorný typ se sufixem -ovec

Nalezli jsme čtyři doklady tohoto slovotvorného typu. Základové slovo je vlastní jméno osobní s morfologickou charakteristikou o-kmenovou i jo-kmenovou. Slovotvorný základ je morfologický kmen substantiv. Doložena jsou substantiva *Božkovec*, *Čachovec*, *Vítkovec* a *Vršovec*.

- Substantivum *Čachovec* (94/28/P2; F) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Čach s původní morfologickou charakteristikou o-kmenů. Slovotvorný formant -ovec se připojuje ke slovotvornému základu Čach-.
- Substantivum *Vítkovec* (92/30; Fs) je odvozeno od substantiva rodu mužského Vítek s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ovec se připojuje ke slovotvornému základu Vitek-. Při derivaci došlo k redukci vokálu *e* v morfologickém kmeni.
- Substantivum *Vršovec* je pravděpodobně utvořeno od substantiva rodu mužského Vrš (srov. *Vršovic*) s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ovec se připojuje ke slovotvornému základu Vrš-.
- Substantivum *Božkovec* (60/25; Jš)²⁶ je odvozeno od substantiva rodu mužského Božka s původní morfologickou charakteristikou jo-kmenovou. Slovotvorný formant -ovec se připojuje ke slovotvornému základu Božk-.

Slovotvorný typ se sufixem -enec/-ěnc

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Děpoltěnc*, *Zajiečenec*.

- Substantivum *Děpoltěnc* (76/04/P4; Cr) je odvozeno od substantiva rodu mužského Děpolt s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ěnc se připojuje ke slovotvornému základu Děpolt-.
- Substantivum *Zajiečenec* (7D/49; L, Fs a 8D/01; Pl) je utvořeno od substantiva rodu mužského Zajiec s původní morfologickou charakteristikou jo-kmenovou. Slovotvorný formant -enec se připojuje ke slovotvornému základu Zajiec-. Při derivaci dochází ke změně ve kmeni *c > č*.

²⁵ Nejedná se o pravidelný hláskový vývoj, pouze o vliv analogie s jiným jménem.

²⁶ Na témže místě by měl být zmíněn český kníže *Bořivoj II.* (Bláhová, 1995, s. 442)

Slovotvorný typ se sufixem -ic

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Děpoltic*, *Kokořic*.

- Substantivum *Děpoltic*²⁷ (76/52/P1; P, Cr a 76/52/P7; Cr) je odvozeno od substantiva rodu mužského Děpolt s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ic se připojuje ke slovtvornému základu Děpolt-.
- Substantivum *Kokořic*²⁸ (D2/63; L, Cr) je utvořeno od substantiva rodu mužského Kokora s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ic se připojuje ke slovtvornému základu Kokor-. Lze uvažovat i o možnosti, že základových slovem je toponymum *Kokoři* (srov. ESSČ).

Slovotvorný typ se sufixem -ec

- Substantivum *Kokořovec* (2D/63; Fs) je utvořeno od substantiva rodu mužského Kokořov s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ec se připojuje ke slovtvornému základu Kokořov-. Lze uvažovat o možnosti, že se jedná o přejímku z němčiny.²⁹

Slovotvorný typ se sufixem -ovna

- Substantivum *Václavovna*³⁰ (99/16; V, C, Jš, F, Z) je odvozeno od substantiva rodu mužského Václav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ovna se připojuje ke slovtvornému základu Václav-. Ve zkoumaném materiálu nacházíme také substantivum *Václavovina*(99/16; Fs (sic)), na základě tohoto dokladu však nevymezujeme samostatný slovtvorný typ, v edici je uveden s označením (sic). (srov. heslo *Václavovina*; Pasáčková, Spěváčková, 2013, s. 235)

Slovotvorný typ se sufixem -ová/-ova

- Substantivum *Václavová*³¹ (99/16; Cr) nebo *Václavova* (99/16; P, V) je odvozeno od substantiva rodu mužského Václav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ová/-ova se připojuje ke slovtvornému základu

²⁷ Jedná se o vedlejší větev Přemyslovců. (Bláhová, 1995, s. 446)

²⁸ Míšeňští páni z Kölkeritz. (Bláhová, 1995, s. 391)

²⁹ srov. Bláhová, 1995, s. 391 (Míšeňští páni z Kölkeritz)

³⁰ Jedná se o pojmenování dcer Václava II. (Bláhová, 1995, s. 480)

³¹ srov. Bláhová, 1995, s. 480

Václav-. Ve zkoumaném materiálu je doložena podoba *Václavová* a jeho hlásková varianta *Václavova* (sic).

Shrnutí kapitoly – jména rodová

Tato kapitola se zabývá rodovými jmény a jejich slootovými typy. Na základě provedené analýzy jsme získali osm slootovných typů tvořených sufixací. Doloženy jsou slootovné typy s formanty: -ovic, -ovec, -enec/-ěnc, -ic, -ec, -ovna, -ovina, a -ová/-ova. Základovým slovem je vždy vlastní jméno osobní.

Nejproduktivnějším slootovným typem je slootovný typ se sufixem -ovic, je doložen dvanácti doklady (*Buzovic, Děpoltovic, Hynkovic, Kokotovic, Olbramovic* a další), čtyřmi doklady je doložen slootovný typ se sufixem -ovec (*Čachovec, Božkovec, Vítkovec* a *Vršovec*), dvěma doklady jsou doloženy slootovné typy se sufixem -enec/-ěnc (*Děpoltěnc* a *Zajiečenc*), -ic (*Děpoltic* a *Kokořic*). Ostatní slootovné typy jsou doloženy pouze jedním dokladem. (*Kokořovec, Václavovna, Václavovina, Václavová, Václavova*)

Synonymní vyjádření nacházíme u substantiv *Děpoltovic, Děpoltěnc* a *Děpoltic, Kokořic* a *Kokořovec, Václavovna, Václavovina, Václavová, Václavova*.

3.2 Vlastní jména osobní

Vlastní jména osobní identifikují jednotlivce. Do této skupiny řadíme jména domácí, která mají průhlednou slovotvornou stavbu, ale také vlastní jména cizího původu, která se svou slovotvornou stavbou více, či méně přizpůsobují subsystému českých antroponym.

Ve zkoumaném materiálu nacházíme vlastní jména osobní utvořená slovotvorným způsobem derivace a kompozice.

Vedle slovotvorně utvářených vlastních jmen osobních jsme excerpcí získali také neslovotvorně utvářená vlastní jména osobní, která jsme na základě stanovených kritérií dále nesledovali. Jedná se např. o jména: *Adolf, Albrecht, Barnab, Juří*.

3.2.1 Antroponyma desubstantivní

Pro přehlednost řadíme k antroponymům desubstantivním také jména přechýlená.

Slovotvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou a-kmenovou

Nalezli jsme čtyři doklady tohoto slovotvorného typu. Základová mužská vlastní jména osobní s původní morfologickou charakteristikou o-kmenů. Slovotvorným základem je morfologický kmen substantiva. Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Přibyslava, Střezislava, Vlasta, Zdislava*.

- Substantivum *Přibyslava* (31/26; V, C, F, L, P, Cr, Fs, Jš) bylo utvořeno od substantiva rodu mužského Přibyslav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -a se připojuje ke slovotvornému základu Přibyslav-.
- Substantivum *Střezislava* (32/19; V, Cr, Fs, Z, F, L, P, Jš) (též varianta *Střezslava* (32/19; C)) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Střezislav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -a se připojuje ke slovotvornému základu Střezilav-.
- Substantivum *Vlasta* je odvozeno od mužského protějšku Vlast. Slovotvorný formant -a se připojuje ke slovotvornému základu Vlast-. (Kopečný, 19974, s. 136)
- Substantivum *Zdislava* (87/00; V, C, F a 87/03; V, C, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš) je utvořeno od substantiva rodu mužského Zdislav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -a se připojuje ke slovotvornému základu Zdislav-. (Kopečný, 1974, s. 139)

Slovotvorný typ se sufixem -ava

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Častava*, *Svatava*.

- Substantivum *Častava* (10/85; Fs, Z, 10/86; V, C, F, O, S, L, Cr, P, Jš) bylo odvozeno od zkráceného základu domácího jména osobního. (Pleskalová, 1998, s. 64) Základové slovo je slovo psl. *чѣсть, ke slovotvornému základu čst- se připojuje formant -ava a připojí se vokál *a*.
- Substantivum *Svatava* bylo utvořeno od adjektiva *svatý*. Slovotvorný formant -ava se připojuje ke slovotvornému základu svat-. (Pleskalová, 1998, s. 82)

Slovotvorný typ se sufixem -ěna/-ana

- Substantivum *Božěna* (41/00; V, F, 41/10; F, L, P, Fs, Jš, V, H, Z, 41/20; F, L, P, Fs, V, H, Z, Jš, 41/33; V, H, Z, Jš, P, F, L, Fs) (též varianty *Božana* (41/10, 41/20, 41/33; Cr), *Bořena* (41/00; H, 41/10; H, 41/20; H, 41/33; C)) bylo utvořeno od apelativa rodu mužského bůh s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. (Kopečný, 1974, s. 47) Slovotvorný formant -ana se připojuje ke slovotvornému základu Bož-. Při derivaci dochází ke změně ve kmeni $h > ž$, $ů > o$.

Slovotvorný typ se sufixem -ěj

- Substantivum *Božěj*³² je odvozeno od apelativa rodu mužského bůh s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -ěj se připojuje ke slovotvornému základu Bož-. Při derivaci dochází ke změně v kmeni $h > ž$, $ů > o$.

Slovotvorný typ se sufixem -č

- U substantiva *Čieč*³³ (92/31; V, L, Jš a 92/32; Cr) nám není známa motivace, Pleskalová základové slovo neuvádí. (1998, s. 65)

³² Syn Čáčův, Vršovec. (Bláhová, 1995, s. 442)

³³ Jedná se o Čieče z Budějovic, což byl český šlechtic. (Bláhová, 1995, s. 444)

3.2.2 Antroponyma deadjektivní

Slovotvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou a-kmenovou

- Substantivum *Mlada* (10/85; V, C, F, O, S, P, Cr, Fs, Z, Jš a 32/09; V, C, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš) vzniklo zkrácením přídavného jména *mladý* (Kopečný, 1974, s. 104) nebo jako jmenný tvar adjektiva.

3.2.3 Antroponyma deverbální

Slovotvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou o-kmenovou

Nalezli jsme čtyři doklady tohoto slovotvorného typu. Základová slova jsou slovesa. Slovotvorným základem je morfologický kmen slovesa. Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Přemysl*, *Nezamysl*, *Neklan*, *Radim*.

- Substantivum *Přemysl* (také *Přemyšl* – 76/02; K) bylo utvořeno konverzí se souborem koncovek o-kmenů od verba *přemyslit*.
- Substantivum *Nezamysl* (16/04; V, C, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš) bylo utvořeno konverzí se souborem koncovek o-kmenů od verba *myslit*. Jedná se o útvar prefigovaný (ne-, za-). (Pleskalová, 1998, s. 87)
- Substantivum *Neklan* bylo utvořeno konverzí slovesa *klát*. (Kopečný, 1974, s. 106) Rukopis dokládá i hláskovou variantu *Nekol* (17/01; Fs).
- Substantivum *Radim* (43/10; V, C, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš) bylo pravděpodobně utvořeno od slovesa *raděti* (Kopečný, 1974, s. 113), nebo jako zkrácenina slova *Radimir*. (Pleskalová, 1998, s. 71)

Slovotvorný typ se sufixem -n/-en

Nalezli jsme tři doklady tohoto slovotvorného typu. Základová slova jsou slovesa. Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Kochan*, *Odolen*, *Podiven*.

- Substantivum *Kochan* bylo utvořeno sufixem -n od infinitivního kmene stč. *kochati*, nebo sufixem -an s ohledem na apelativní jména činitelská dané struktury (stč. *kochan* = milenec, přítel). (Pleskalová, 1998, s. 95)
- Substantivum *Odolen* (47/37; V, C, F, L, P, Fs, Z, Jš) bylo utvořeno od a-kmenového slovesa (stč. *odolati*), k slovesnému kořeni se připojuje formant -en. Dle Pleskalové (1998, s. 96) lze předpokládat, že jméno bylo přejato z praslovanštiny (stsl. *odolěti*),

pak by slovotvorným formantem bylo -n. Další varianta vzniku může být konverze stč. adjektiva *odolný*. (Pleskalová, 1998, s. 70) Ve zkoumaném materiálu je doložena také podoba *Odolan*. (pouze Cerronský rukopis)

- Substantivum *Podiven* (27/43; V, C, F, P, Z, Jš) bylo utvořeno od slovesa *podiviti*. Slovotvorný formant -en se připojuje ke slovotvornému základu Podiv-. Další varianta vzniku může být konverze přičestí trpného. Lobkovický rukopis dokládá variantu *Podven* (27/43).

Slovotvorný typ se sufixem -ník

- Substantivum *Slavník*³⁴ (32/18; V, C, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš a 32/21; V, L, P, Cr, Fs, Z, Jš) bylo utvořeno od základového slova *slaviti*, ke slovotvornému základu slav- se připojuje slovotvorný formant -ník.

Slovotvorný typ se sufixem -yň

- Substantivum *Mutyň* (56/02; Z) je utvořeno přidáním slovotvorného formantu -yň ke slovotvornému základu Mout- (ou > u). (Pleskalová, 1998, s. 100) Lze uvažovat o motivaci slovesem *moutiti*³⁵.

Slovotvorný typ se sufixem -yně

- Substantivum *Mutyně* je odvozeno pravděpodobně od slovesa *moutiti* (viz Mutyň). Ke slovotvornému základu Mout- (ou > u) se připojuje slovotvorný formant -yně. (Pleskalová, 1998, s. 100) Rukopisy dokládají ještě hláskovou variantu *Mutyna* (54/01; Jš, 56/02; V, F, L, P, Cr, Fs, Jš, 56/03; F, 56/20; P, Fs).

3.2.4 Formální hypokoristika

Ve shodě se zvolenou metodologií řadíme k jednotlivým skupinám maskulina i feminina.

3.2.4.1 Domácí hypokoristika

Slovotvorný typ se sufixem -ek

Nalezli jsme celkem 14 dokladů tohoto slovotvorného typu. Přípona -ek se pojí s původní morfologickou o-kmenovou. Sufix -k byl připojován k jednoslabičným zkráceným základům

³⁴ *Slavník*, kníže, otec sv. Vojtěcha. (Bláhová, 1995, s. 476)

³⁵ srov. heslo *mutitel* (Gebauer, 1970b, s. 419)

struktury konsonant + vokál. (Pleskalová, 1998, s. 46) Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Boček, Bolek, Bořek, Božek, Dětršísek, Ješek, Styrek, Súdek, Štírek, Vacek, Vaněk, Vítek, Vladek, Zbyněk*.

- Substantivum *Boček* (76/14; Jš) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Bok i bok s původní morfologickou charakteristikou o-kmenů. (Pleskalová, 1998, s. 43) Slovtvorný formant -ek se připojuje ke slovtvornému základu Bok-. Při derivaci dochází ke změně ve kmeni k > č.
- Substantivum *Bolek* (76/25; Fs) bylo utvořeno od substantiva rodu mužského Boleslav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenů. (Pleskalová, 1998, s. 46) Slovtvorný formant -ek se připojuje ke slovtvornému základu Bol-.
- Substantivum *Bořek* (76/25; V, C, F, K, L, Cr, Jš) je zkráceninou jména Bořivoj nebo Bořislav. (Knappová, 2010, s. 143) Ke slovtvornému základu Boř- se připojuje slovtvorný formant -ek. Je doložena také varianta s jotací *Bořěk* (76/25; Z).
- Substantivum *Božek* (76/25; P) je odvozeno od apelativa rodu mužského bůh s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ek se připojuje ke slovtvornému základu Bož-. Při derivaci dochází ke změně ve kmeni h > ž, ů > o.
- Substantivum *Dětršísek* (60/25; V, F a 60/37; V) srov. *Jetříšek* (60/25; L, Cr, Z, Jš) je utvořeno od substantiva rodu mužského Dětrich s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ek se připojuje ke slovtvornému základu Dětrich-. Během derivace dochází ke změně v kmeni ch > š, i > í.
- Substantivum *Ješek* (101/14; V, F, L, Jš, 101/17; V, F, L, Jš, 97/21; V, C, F, L, Jš) je utvořeno od substantiva rodu mužského Jech (Jan)³⁶ s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ek se připojuje ke slovtvornému základu Jech-. Při derivaci dochází ke změně ve kmeni ch > š.
- Substantivum *Styrek* (20/37; V, 20/38; V, Cr) je odvozeno od substantiva rodu mužského *Styr* s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ek se připojuje ke slovtvornému základu Styr-.
- Substantivum *Súdek* (103/31; V, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš) je odvozeno od substantiva rodu mužského Súd s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ek se připojuje ke slovtvornému základu Súd-. (Pleskalová, 1998, s. 92)

³⁶ srov. heslo *Jěšek* v GbSlov.

- Substantivum *Štírek* (20/37; Jš, 20/38; Fs, Z, Jš) je utvořeno od substantiva rodu mužského Štír s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ek se připojuje ke slovtvornému základu Štír-.
- Substantivum *Vacek* (srov. *Vacěk* – 56/39; Z a 60/01; Z, *Vaček* – 56/39; F) je odvozeno od substantiva rodu mužského Váceslav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ek se připojuje ke slovtvornému základu Vác-. Během derivace došlo ke krácení délky hlásky á > a. (Pleskalová, 1998, s. 78)
- Substantivum *Vaněk, Věněk* (1D/05; V, L, P, Jš, 1D/06; V, L, P, Fs, Jš, 1D/07; V, L, P, Jš) je odvozeno od substantiva rodu mužského Věnceslav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. (Knappová, 2010, s. 301) Slovtvorný základ Věn- se připojuje ke slovtvornému formantu -ek.
- Substantivum *Vítek* (103/19; V, F, P, Cr, Fs, Z, 103/25; V, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš, 104/19; V, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš) (též *Vietek* – 10/19; Jš) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Vít s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ek se připojuje ke slovtvornému základu Vít-.
- Substantivum *Vladek* (74/16/P3; Cr) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Vladislav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ek se připojuje ke slovtvornému základu Vlad-.
- Substantivum *Zbyněk* (2D/61; L, Cr) (též *Sbyněk* – 2D/61; V) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Zbyhněv s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ek se připojuje ke slovtvornému základu Zby-. (Kopečný, 1974, s. 138–139)

Slovtvorný typ se sufixem -ka

Nalezli jsme deset dokladů tohoto slovtvorného typu. Základová slova jsou s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou nebo a-kmenovou. Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Darka, Elška, Hodka, Jutka, Klimka, Mladka, Radka, Tetka, Trubka, Vracka*. Formant -ka byl využíván při derivaci deminutiv ženského rodu. Má také hypokoristickou funkci, jako formant -ek. (Pleskalová, 1998, s. 44)

- Substantivum *Darka* (15/46/P2; L, P, Cr, Jš) bylo odvozeno od apelativa rodu mužského *dar* s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ka se připojuje ke slovtvornému základu Dar-. (Pleskalová, 1998, s. 45)
- Substantivum *Elška* (106/03; Fs, Z, Jš) srov. *Elžka* (106/03; V, F, L, P, Cr) bylo utvořeno od substantiva rodu ženského Elžběta s původní morfologickou

charakteristikou a-kmenovou. (Bělič, Kamiš, Kučera, 1979, s. 60) Slovtvorný formant -ka se připojuje ke zkrácenému slovtvornému základu Elš-/Elž-.

- Substantivum *Hodka* (10/85; C, F, O, S, L, P, Cr, Z, Jš), doložena také varianta *Hodla* (10/85; Fs), bylo utvořeno od substantiva rodu ženského Hodislava s původní morfologickou charakteristikou a-kmenovou. (Vokabulář webový) Slovtvorný formant -ka se připojuje ke zkrácenému základu Hod-.
- Substantivum *Jutka* (též *Vitka* – 42/19; H, 42/32; H) bylo odvozeno od zkrácené německé podoby jména Judita – Juta (a-kmen). Slovtvorný formant -ka se připojuje ke zkrácenému základu Jut-. (kopečný, 1974, s. 81)
- Substantivum *Klimka* (10/86; O) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Kliment s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ka se připojuje ke slovtvornému základu Klim-.
- Substantivum *Mladka* (10/85; L) bylo utvořeno od substantiva rodu ženského Mlada s původní morfologickou charakteristikou a-kmenovou. Slovtvorný formant -ka se připojuje ke slovtvornému základu Mlad-.
- Substantivum *Radka* (10/86; V, C, F, S, L, P, Cr, Z, Jš) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Radek s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ka se připojuje ke slovtvornému základu Rad-.
- Substantivum *Tetka* (03/07; V, C, F, S, L, P, Cr, Fs, Z, Jš, 03/10; V, C, F, S, L, P, Cr, Fs, Z, Jš, 12/08; V, S, L, P, Cr, Fs, Jš) bylo odvozeno od substantiva rodu ženského *Teta* s původní morfologickou charakteristikou a-kmenovou. Slovtvorný formant -ka se připojuje ke slovtvornému základu Tet-. (Pleskalová, 1998, s. 45)
- Substantivum *Trubka* (80/06; V, L, Cr, Fs, Jš) bylo utvořeno od substantiva rodu ženského truba s původní morfologickou charakteristikou a-kmenovou. Slovtvorný formant -ka se připojuje ke slovtvornému základu Trúb-. Během derivace došlo k hláskové změně ú > u.
- Substantivum *Vracka* (10/86; V, O, P, Cr, Jš) (též *Vradka* (10/86; L), *Vrata* (10/86; Z)) bylo utvořeno od substantiva rodu mužského *Vratislav* s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -ka se připojuje ke slovtvornému základu Vrat-. Při derivaci došlo k hláskové změně t > c.

Slovtvorný typ se sufixem -eš

- Substantivum *Boreš* (85/20; V, C, Fs, F, L, P, Cr, Z, Jš, 85/24; V, F, K, L, P, Cr, Fs, Z, Jš, 85/27; V, C, F, K, L, P, Cr, Fs, Z, Jš, 85/30; V, C, F, 91/18; V, C, F, L, P, Cr, Fs, Z,

Jš, 91/19; P, Cr, Fs) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Bor s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -eš se připojuje ke zkrácenému slovotvornému základu Bor-. (Pleskalová, 1998, s. 99)

Slovotvorný typ se sufixem -ík

- Substantivum *Jiřík* (103/31; Jš, 62/13; V, C, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš, 62/19/P2; Fs, 62/29; V, F, L, P, Cr, Z, Jš, 62/31; V, F, L, Z, Jš) bylo utvořeno od substantiva rodu mužského Jiří s původní morfologickou charakteristikou ъjo-kmenů. Slovotvorný formant -ík se připojuje ke slovotvornému základu Jiř-.

Slovotvorný typ se sufixem -iš

- Substantivum *Boříš* (85/24; C) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Bořislav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenů. Slovotvorný formant -iš se připojuje ke slovotvornému základu Boř-. (Gebauer, 1970a, s. 86)

Slovotvorný typ se sufixem -oš

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Jaroš* a *Prkoš*.

- Substantivum *Jaroš* (85/16; V, C, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš, 85/36; L, 85/52; C, F, P, V, Cr, Fs, Jš) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Jaroslav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovotvorný formant -oš se připojuje ke slovotvornému základu Jar-. (Pleskalová, 1998, s. 74)
- Substantivum *Prkoš* (44/41; V, C, Jš, 44/63; V, C, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš, 44/66; V, C, F, L, Cr, Fs, Z, Jš, 44/67; V, C, F, L, Fs, Jš) (také doložena varianta *Prkos* (44/41; Z, 44/67; P, Z), *Prkuos* (44/66; P)) bylo utvořeno od slovotvorného základu Prk- přidáním slovotvorného formantu -oš. Základové slovo bylo pravděpodobně sloveso z moravského nářečí *prkati*. (Pleskalová, 1998, s. 100)

Slovotvorný typ se sufixem -ýk/-ík

- U substantiva *Kamýk* (104/23; L, P, Z, Jš) (také *Damík* (104/23; Cr), *Tamík* (104/23; V), *Tomík* (104/23; F, Fs)) předpokládáme, že základové slovo bude od stsl. kamy, kamen.³⁷ (Gebauer, 1970b, s. 16) Slovotvorný formant -ýk se připojuje ke slovotvornému základu Kam-.

³⁷ Jedná se o pojmenování rytíře, správně asi Kamýka, blíže se ho nepodařilo určit. (Bláhová, 1995, s. 389)

Slovotvorný typ se sufixem -uše

- Substantivum *L'ubuše* je odvozeno od slovanského *ljub-* (milý). (Kopečný, 1973, s. 92) Slovotvorný formant -uše se připojuje ke slovotvornému základu L'ub-

Slovotvorný typ konvertovaný s původní morfologickou charakteristikou nt-kmenovou

- Substantivum *Maři* (23/21; V, Cr, C, F, L, P, Fs, Z, Jš) je odvozeno od substantiva rodu ženského Marie. Slovotvorným formantem je soubor koncovek s morfologickou charakteristikou nt-kmenovou, který se připojuje ke slovotvornému základu Mař-. Při konverzi došlo k hláskové změně r > ř.

3.2.4.2 Cizí hypokoristika

Slovotvorný typ konvertovaný s morfologickou charakteristikou a-kmenovou

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Benda* a *Beneda*.

- Substantivum *Benda* (50/09; F, Fs) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Benedikt s původní morfologickou charakteristikou o-kmenů. Slovotvorný formant -a se připojuje ke zkrácenému slovotvornému základu Bend-.
- Substantivum *Beneda* (50/07; V, C, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš, 50/09; V, C, L, P, Cr, Z, Jš, 50/11; V, C, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš, 50/12; Z, 50/13; Z, 50/14; V, C, F, Z, Jš) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Benedikt s původní morfologickou charakteristikou o-kmenů. (Pleskalová, 1998, s. 41) Slovotvorný formant -a se připojuje ke slovotvornému základu Bened-.

Slovotvorný typ se sufixem -ěj

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Metuděj* a *Ondřej*.

- Substantivum *Metuděj* (23/18; F, Fs, Jš) je odvozeno od substantiva rodu mužského Methodius s původní morfologickou charakteristikou jo-kmenovou. Jedná se o adaptaci cizích proprií. Slovotvorný formant -ěj se připojuje ke slovotvornému základu Metud-. (Pleskalová, 1998, s. 64) Rukopis dokládá hláskové varianty jména: *Mituděj* (23/18; C), *Mutuděj* (23/18; V).
- Substantivum *Ondřej* (75/07; V, F, C, Cr, Fs, L, P, K, Z, Jš) je utvořeno od substantiva Andreas. (Kopečný, 1974, s. 108–109)

Slovotvorný typ se sufixem-ek

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Čeněk* a *Hynek*.

- Substantivum *Čeněk* (7D/25; L, Z, Pl) nebo *Čěněk* (7D/25; Fs) je odvozeno od jména cizího původu – Vincenzo. (Kopečný, 1974, s. 51) Slovtvorný formant -ek se připojuje ke zkrácenému slovtvornému základu Čen-.
- Substantivum *Hynek* (102/32; V, F, L, P, Cr, Fs, Z, Jš, 7D/27; L, Fs, Z, Pl, 93/24; V, C, F, K, L, Z, Jš, 93/27; V, C, F, K, L, Z, Jš, 93/37; V, C, F, L, Jš, 93/45; V, C, F, K, L, Jš) je odvozeno od antroponyma cizího původu Heinrich. Jedná se o hypokorositickou obměnu jména. Slovtvorný formant -ek se připojuje ke zkrácenému základu Hyn-. Při derivaci dochází ke změně ve kmeni ei > y. (Pleskalová, 1998, s. 42)

Slovotvorný typ se sufixem -eš

Sufix -eš (jo-kmen) se nejčastěji pojí se zkráceným základem přejatých antroponym zakončených na konsonant. Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Beneš* a *Dobeš*.

- Substantivum *Beneš* (100/14; C, F a 92/37; F, L, P, Z, Jš) bylo utvořeno od substantiva rodu mužského Benedikt s původní morfologickou charakteristikou o-kmenů. (Pleskalová, 1998, s. 60) Slovtvorný formant -eš se připojuje ke slovtvornému základu Ben-.
- Substantivum *Dobeš* (93/54 a 94/29; V, C, F, L, Cr, Fs, Z, Jš) bylo odvozeno pravděpodobně z některého složeného antroponyma s adjektivním komponentem, následně existují doklady o hypokoristické obměně přejatého jména Tobiáš. Slovtvorný formant -eš se připojuje ke slovtvornému základu Dob-. (Pleskalová, 1998, s. 42)

Slovotvorný typ se sufixem -š

Nalezli jsme dva doklady tohoto slovtvorného typu. Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Barnabáš* a *Mikuš*.

- Substantivum *Barnabáš* (37/24/P1; Cr, Fs, 37/30; Cr, Fs, Z, Jš, 37/34; Cr, P, Z) bylo utvořeno od substantiva rodu mužského Barnaba s původní morfologickou charakteristikou a-kmenovou. Slovtvorný formant -š se připojuje ke slovtvornému základu Barnaba- (a > á).

- Substantivum *Mikuš* (89/63; P) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Mikuláš s původní morfologickou charakteristikou jo-kmenovou. Slovtvorný formant -š se připojuje ke zkrácenému základu Miku-.

Slovtvorný typ se sufixem -aj

- Substantivum *Mikolaj* (89/63; L) bylo odvozeno od řeckého slova *Nikoláos*. Začáteční písmeno M- bylo změněno pravděpodobně vlivem frekvence jména Michal. (Kopečný, 1974, s. 102) Rukopis dokládá i hláskovou variantu *Mikulaj*.

Slovtvorný typ se sufixem -am

- Substantivum *Petram* (93/23; Jš) (též *Petran* (93/23; Z)) bylo odvozeno od substantiva rodu mužského Petr s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou. Slovtvorný formant -am se připojuje ke slovtvornému základu Petr-. Rukopisy dokládají i variantu *Petráš* (93/23; L) nebo *Petroman* (93/23; F).

3.2.5 Složená antroponyma

Ve zkoumaném materiálu nacházíme složená antroponyma se zadním členem verbálním, substantivním či adjektivním. Vzhledem k rozmanitosti jazykového materiálu a k tomu, že ne vždy lze jednoznačně určit slovnědruhovou platnost základových slov, z nichž vycházejí komponenty složenin, členíme získané doklady pouze na základě podoby zadního komponentu. Popis základových struktur vybraných substantiv viz Pleskalová (1998).

Složená antroponyma se zadním členem -slav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou

Nalezli jsme třináct dokladů s tímto zadním členem. Do této skupiny složených antroponym řadíme substantiva *Břetislav*, *Boleslav*, *Bratislav*, *Jaroslav*, *Miroslav*, *Soběslav*, *Radislav*, *Vněslav*, *Sdeslav*, *Vladislav*, *Vlastislav*, *Vojslav*, *Vratislav* a jejich hláskové varianty. Doloženo je celkem 13 substantiv:

- Substantivum *Břetislav*, hláskové varianty: *Břecislav*, *Břečislav*, *Břecislav* (L, 61/11; Jš), *Břečaslav* (45/11; Cr), *Brecislav* (42/00; F), *Kracislav* (61/04; C (sic)) a *Přečislav* (42/31, 42/37 a 44/10; Fs).
- Substantivum *Boleslav*.

- Substantivum *Bratislav* a jeho hláskové varianty (*Bratřislav* (53/46/P4; Fs), *Bračislav* (61/05 a 61/22; F), *Bracislav*).
- Substantivum *Jaroslav* (93/20; V, C, F, L, Cr, Z, Jš).
- Substantivum *Miroslav*.
- Substantivum *Soběslav*.
- Substantivum *Radislav*.
- Substantivum *Radslav* (28/29; F).
- Substantivum *Vněslav* (16/10 a 16/13; Z, Jš) (také *Uněslav* (16/10; V, P, 16/13; V, P, Fs), *Unislav* (16/10; C, F, L, Cr, 16/13; C, F, L), *Vnislav* (16/13; Cr)).
- Substantivum *Sdeslav* (87/09; V) (též *Vzeslav* (87/09; Cr), *Zdeslav* (87/09; Z, Jš)) se skládá z adverbia *sde* a zadního členu *-slav*. (Pleskalová, 1998, s. 26)
- Substantivum *Vladislav*.
- Substantivum *Vlastislav*, *Vlatislav*.
- Substantivum *Vojslav* (87/09; L).
- Substantivum *Vratislav*.

Složená antroponyma se zadním členem *-hněv* s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou

Nalezli jsme tři doklady s tímto zadním členem. Do této skupiny řadíme substantiva *Jarohněv*, *Spytihněv*, *Zbyhněv* a jejich varianty. Doložena jsou tři substantiva.

- Substantivum *Jarohněv* (49/00; C) je složeno z AD-(K)-S. Jar-o-hněv. (Pleskalová, 1998, s. 27)
- Substantivum *Spytihněv* (také *Spytignev* – V, *Zbytihněv* – F) se skládá ze staroslověnského slova *spyti* (nadarmo) a *hněv*. (Kopečný, 1974, s. 122)
- Substantivum *Zbyhněv* ve významu *posilující hněv*. (Knappová, 2010, s. 312)
V dochovaných rukopisech se vyskytuje ještě varianta *Sbyhněv* (45/15; C, 45/18; C, Cr, 45/35; C, P, 46/01; C, Cr, 47/01; C, Cr, 49/03; C).³⁸

Složená antroponyma se zadním členem *-voj* s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou

Ve zkoumaném materiálu nacházíme substantiva *Budivoj* a *Bořivoj*.

³⁸ Srov. heslo *Zbyněk*

- Substantivum *Budivoj* (55/08; V, F, C, L, P, Cr, Fs, 92/31; F, 92/32; P) (také *Rudivoj* – 55/08; Z) První složka zastupuje sloveso *vzbouzet*, druhá substantivum *vojsko*. (Knappová, 2010, s. 147)
- Substantivum *Bořivoj* – první složka zastupuje sloveso *boriti* (bojovati) a druhá složka substantivum *vojsko*.³⁹

Složená antroponyma se zadním členem *-mír* s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou

Nalezli jsme tři složená antroponyma se zadním členem *-mír*: *Střezemír*, *Jaromír* a *Stanimír*.

- Substantivum *Střezemír* (64/60/P25; Cr) (též varianta *Střězmír* – 64/60/P25; Jš) je odvozena od verba *střežiti* a substantiva *mír*.
- Substantivum *Jaromír* je složeno ze dvou složek – ruské *jaryj* „prudký, vznětlivý“ a *-mír*. Rukopisy dokládají i jeho hláskovou variantu *Jaromír* (C, F).
- Substantivum *Stanimír* je složeno ze staroslověnského *stanъ* a substantiva *mír*. (Kopečný, 1974, s. 123) Rukopisy dokládají hláskové varianty *Stajmír* (Cr), *Stamír* (Fs) a *Stanimír* (Jš).

Další složená antroponyma

- Substantivum *Hostivít* (22/00; C, Z, F, V, 22/02; V, C, F, Cr, Fs, Z, Jš, 22/08; V, C, F, Cr, Fs, Z, Jš, 22/15; V, C, F, Z, Jš, 23/01; V, C, F, Cr, Fs, Z, Jš) a jeho varianty (*Hostěvic* – 22/02, 22/08, 22/15; L, *Hostivic* – 23/01; L, *Hostvík* – 22/02 a 22/08; P) byly utvořeny ze dvou složek. První složka zastupuje slovo *host*, druhá *vítati*, jehož původní význam byl bydliti. (Kopečný, 1974, s. 72)
- Substantivum *Krasomysl* (16/15 a 17/01; C) bylo složeno ze dvou významových základů *kras-* a *-mysl*. Rukopisy dokládají hláskové varianty: *Křěmysl* (16/15; Fs, 17/01; Cr), *Křěsomysl* (16/15; F, P, Cr, Z, 17/01; F, P, Fs, Z), *Křezomysl* (16/15; L, Jš a 17/01; L, Jš) a *Křizomysl* (16/15, 17/01; V).
- Substantivum *Strachkvas* (též varianta *Strachokvas* (30/58; Fs), *Strašikvas* (Cr), *Stratkvas* (31/42; C, 32/25; P), *Zratkvas* (P)) se skládá ze substantiva *strach* a základu *-kvas*.
- Substantivum *Svatopluk* je utvořeno ze slova *svatý* a *pluk*.

³⁹ Zastupuje mn. č. k substantivu *voimъ* (dnes vojín). (Kopečný, 1974, 47)

- Substantivum Čstirad bylo utvořeno od praslovanského substantiva čьсть a adjektiva rád. Rukopisy dokládají tyto hláskové varianty: Čstirad, Čstihrad a Čistirad (13/41; S).
- Substantivum *L'udmila* je složené z částí lidu- a -milá.

3.2.6 Shrnutí kapitoly – vlastní jména osobní

Tato kapitola se zabývá vlastními jmény osobními. Nacházíme substantiva tvořená derivací a kompozicí. Na základě provedené analýzy jsme vydělili skupinu antroponym desubstantivních, deadjektivních, deverbálních, formálních hypokoristik a složených antroponym.

Ve skupině desubstantivních antroponym je doloženo celkem pět slovtvorných typů. Zastoupena jsou antroponyma tvořená formanty -ava (2 doklady), -ěna/-ana (1 doklad), -ěj (1 doklad), -č (1 doklad), slovtvorný typ konvertovaný s morfoloickou charakteristikou a-kmenovou (4 doklady). Nejproduktivnějším slovtvorným typem je slovtvorný typ konvertovaný s původní morfoloickou charakteristikou a-kmenovou (*Přibyslava, Střezislava, Vlasta, Zdislava*).

Skupina deadjektivních antroponym je reprezentována pouze jedním slovtvorným typem konvertovaným s původní morfoloickou charakteristikou a-kmenovou. Doloženo je substantivum *Mlada*.

Ve skupině deverbálních antroponym je doloženo celkem pět slovtvorných typů. Zastoupena jsou antroponyma tvořená formanty -n/-en (3 doklady), -ník (1 doklad), -yň (1 doklad), -yně (1 doklad), slovtvorný typ konvertovaný s morfoloickou charakteristikou o-kmenovou (4 doklady – *Přemysl, Nezamysl, Neklan, Radim*).

Ve skupině formálních hypokoristik domácích je doloženo devět slovtvorných typů se sufixy: -ek (14 dokladů), -ka (10 dokladů), -eš (1 doklad), -ík (1 doklad), -iš (1 doklad), -oš (2 doklady), -ýk/-ík (1 doklad), -uše (1 doklad), slovtvorný typ s morfoloickou charakteristikou nt-kmenovou (1 doklad).

Ve skupině cizích hypokoristik je doloženo sedm slovtvorných typů. Zastoupena jsou antroponyma se slovtvorným typem konvertovaným s původní morfoloickou charakteristikou a-kmenovou (2 doklady), -ěj (2 doklady), -ek (2 doklady), -eš (2 doklady), -š (2 doklady), -aj (1 doklad), -am (1 doklad).

Ve skupině složených antroponym tvoří nejpočetnější skupinu složená antroponyma se zadním členem -slav s původní morfoloickou charakteristikou o-kmenovou. Zastoupeno je

celkem 13 substantiv a jejich hláskových variant. Dále jsou zastoupena kompozita se zadním členem -hněv (3 doklady), -voj (2 doklady), -mír (2 doklady), další složená antroponyma jsou doložena vždy jedním dokladem.

4 Závěr

Tato diplomová práce byla zaměřena na propria v Dalimilově kronice. Jejím cílem bylo vyhledat ve zkoumaném materiálu skupinová vlastní jména a vlastní jména osobní, na základě stanovených kritérií je klasifikovat ke konkrétnímu typu (obyvatelská jména, etnonyma, rodová jména, vlastní jména osobní), a uvnitř těchto druhů je zařadit ke slootovornému typu.

Získaný jazykový materiál zahrnoval celkem 854 lemmat – všechna vlastní jména ze všech dochovaných rukopisů Dalimilovy kroniky. Podrobné analýze jsme podrobili 152 jmen – obyvatelská jména (19 substantiv), etnonyma (22 substantiv), rodová jména (24 substantiv) a vlastní jména osobní (90 substantiv).

Předpoklad, že některé slootovorné typy budou zastoupeny častěji než jiné, se potvrdil. Mezi produktivní slootovorné typy řadíme u obyvatelských jmen slootovorný typ se sufixem -ěnin/-enin (13 dokladů), u etnonym také slootovorný typ se sufixem -ěnin/-enin (7 dokladů) a u rodových jmen slootovorný typ se sufixem -ovic (12 dokladů). Ve skupině vlastních jmen osobních, je nejproduktivnější slootovorný typ se sufixem -ek (formální hypokoristika domácí) zastoupen 14 doklady, 13 substantiv tvoří nejpočetnější skupinu složených antroponym se zadním členem -slav s původní morfologickou charakteristikou o-kmenovou, slootovorný typ se sufixem -ka (formální hypokoristika domácí) je doložen 10 doklady, ostatní slootovorné typy se v dochovaných rukopisech nevyskytují tak často. Předpoklad výskytu neústrojně tvořených substantiv se také naplnil (např. *Slověnin*).

Tato diplomová práce poskytuje ucelený popis slootovorných procesů při tvorbě antroponym a ukazuje na bohatství a rozmanitost českého slootovorného systému. Dílčí závěry naznačují, že pochopení těchto procesů je klíčové pro hlubší porozumění nejen jazykové struktury, ale také kulturních a historických aspektů spojených s vlastními jmény v českém kontextu.

5 Resumé

V diplomové práci jsme se zaměřili na antroponyma doložená v dochovaných rukopisech Dalimilovy kroniky. Práci členíme na dvě hlavní části – na teoretická východiska a praktickou část. Teoretická část se zabývá stručnou charakteristikou slovtvorných pojmů a onomastického pojetí proprií.

Praktická část je tvořena samotnou analýzou proprií na základě stanovených kritérií. Jazykový materiál zahrnoval celkem 152 antroponym. Získaná jména jsme zařadili ke konkrétní slovtvorné kategorii (skupinová vlastní jména – obyvatelská jména, etnonyma, rodová; vlastní jména osobní), slovtvornému typu a tento slovtvorný systém jsme soustavně popsali. Analýza prokázala, že některé slovtvorné typy jsou ve skupině produktivnější. (např. slovtvorný typ se sufixem -ek u formálních hypokoristik domácích)

6 Cizojazyčné resumé

In this thesis, we focused on anthroponyms found in the preserved manuscripts of the Dalimil Chronicle. The work is divided into two main parts: the theoretical background and the practical part. The theoretical section deals with a brief characterization of word-formation concepts and the onomastic understanding of proper names.

The practical part consists of the analysis of proper names based on established criteria. The linguistic material included a total of 152 anthroponyms. The obtained names were classified into specific word-formation categories (group proper names – inhabitant names, ethnonyms, family names; personal proper names), word-formation types, and this word-formation system was systematically described. The analysis demonstrated that certain word-formation types are more productive within the group (e.g., the word-formation type with the suffix -ek in formal domestic hypocoristics).

7 Seznam pramenů

DAŇHELKA, J., HÁDEK, K., KVÍTKOVÁ, N. Staročeská kronika tak řečeného Dalimila. 1 a 2, Vydání textu a veškerého textového materiálu. Praha: Academia, 1988.

PASÁČKOVÁ, E. a M. SPĚVÁČKOVÁ. Staročeská kronika tak řečeného Dalimila. Index slov a tvarů: 1. část – substantiva, adjektiva. Plzeň: ZČU v Plzni, 2013.

8 Seznam literatury

BLÁHOVÁ, Marie. Staročeská kronika tak řečeného Dalimila: v kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota. Praha: Academia, 1995. Texty a studie k dějinám českého jazyka a literatury. ISBN 80-200-0282-0.

BĚLIČ, Jaromír; KAMIŠ, Adolf a KUČERA, Karel. Malý staročeský slovník: příručka ke studiu na filozofických a pedagogických fakultách. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.

DOKULIL, Miloš; HORÁLEK, Karel; HŮRKOVÁ, Jiřina a KNAPPOVÁ, Miloslava. Mluvnice češtiny (1). Praha: Academia, 1986.

KNAPPOVÁ, Miloslava. Jak se bude vaše dítě jmenovat?: původ, význam, pravopis, výskyt a obliba, kalendář : informace o jménech afrických a asijských. Vyd. 5., přeprac. a dopl. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1888-5.

PLESKALOVÁ, Jana. Tvoření nejstarších českých osobních jmen. *Paginae historiae mediaevalis*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1878-X.

PLESKALOVÁ, Jana. Vlastní jména osobní v češtině. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6938-1. SVOBODA, Jan. Staročeská osobní jména a naše příjmení. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964.

REJZEK, Jiří. Český etymologický slovník. Voznice: Leda, 2001. ISBN 80-859-2785-3.

9 Elektronické zdroje

DANEŠ, František, Miloš DOKULIL a Jaroslav KUCHAR. Tvoření slov v češtině, 2. [díl]: Odvozování podstatných jmen. Praha: Academia, 1967. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1515bf50-5351-11e3-ac69-005056827e51>

Elektronický slovník staré češtiny [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení vývoje jazyka 2006–2020. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz>

GEBAUER, Jan. Slovník staročeský. Praha: Academia, 1970a. sv. 1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1a0a2a00-116b-11ed-9dda-5ef3fc9bb22f>

GEBAUER, Jan. Slovník staročeský. Praha: Academia, 1970b. sv. 2. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b2cac380-da39-11e2-9923-005056827e52>

HLADKÁ, Zdeňka, Marek NEKULA (2017): VLASTNÍ JMÉNO. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: https://www.czechency.org/slovník/VLASTNÍ_JMÉNO

HOSÁK, Ladislav, Zpravodaj Místopisné komise ČSAV. Praha: Ústav pro jazyk český Československé akademie věd, 2. 1968, 9(0), s. 352. ISSN 0232-0266. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:86c7c375-f1d2-11e1-7963-001143e3f55c>

KOPEČNÝ, František. Průvodce našimi jmény. Praha: Academia, 1974. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:95e9ed20-2603-11e3-b62e-005056825209>

Internetová jazyková příručka [online] (2008–2024). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Cit. 17. 3. 2024. <<https://prirucka.ujc.cas.cz/>>.

PLESKALOVÁ, Jana (2017c): ANTROPONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: <https://www.czechency.org/slovník/ANTROPONYMUM>

PLESKALOVÁ, Jana (2017a): ETNONYMYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: <https://www.czechency.org/slovník/ETNONYMYMUM>

PLESKALOVÁ, Jana (2017d): HYPOKORISTIKUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: <https://www.czechency.org/slovník/HYPOKORISTIKUM>

PLESKALOVÁ, Jana (2017b): VLASTNÍ JMÉNA – TŘÍDĚNÍ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: https://www.czechency.org/slovník/VLASTNÍ_JMÉNA – TŘÍDĚNÍ

PROFOUS, Antonín, Jan SVOBODA, Vladimír ŠMILAUER a Státní nakladatelství učebnic. Místní jména v Čechách: jejich vznik, pův. význam a změny. Praha: Česká akademie věd a umění, 1960. sv. 5. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:64c8c8f0-2e39-11e2-89c9-005056827e51>

ŠTÍCHA, František (2017): NÁZVY OBYVATELSKÉ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: https://www.czechency.org/slovník/NÁZVY_OBYVATELSKÉ